

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/348976661>

Osobine ličnosti roditelja kao prediktori vaspitnih stilova

Article · February 2021

CITATIONS

0

READS

193

2 authors:

Miljana Pavićević

University of Pristina Kosovska Mitrovica

31 PUBLICATIONS 11 CITATIONS

SEE PROFILE

Dragana Stanojević

University of Priština-Kosovska Mitrovica Serbia

17 PUBLICATIONS 226 CITATIONS

SEE PROFILE

МИЉАНА С. ПАВИЋЕВИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици, Филозофски факултет
Катедра за психологију

ДРАГАНА З. СТАНОЈЕВИЋ²

Универзитет у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици, Филозофски факултет
Катедра за психологију

ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ РОДИТЕЉА КАО ПРЕДИКТОРИ ВАСПИТНИХ СТИЛОВА

Циљ истраживања био је да се испита предиктивна моћ особина личности родитеља у предвиђању васпитних стилова. У истраживању је учествовало 270 очева и 270 мајки са подручја Косова и Метохије. За испитивање особина личности коришћен је инвентар личности Великих пет плус два, краћа верзија, а за испитивање васпитних стилова родитеља коришћен је Упитник родитељских васпитних стилова и димензија.

Резултати регресионе анализе показују да особине личности оца објашњавају 37,7% варијансе ауторитативног васпитног стила, а као значајни предиктори издвојили су се висока екстраверзија и отвореност и ниска негативна валенца. Такође, особине личности оца објасниле су 17,8% варијансе ауторитарног васпитног стила оца, а као значајни предиктори издвојили су се ниска отвореност и висока агресивност. Особине личности оца објашњавају и 13% варијансе пермисивног васпитног стила оца, а значајни предиктори који су се издвојили су висока отвореност и ниска савесност. Са друге стране, особине личности мајке објашњавају 29,2% варијансе ауторитативног васпитног стила мајке, а значајни предиктори су висока отвореност и савесност. Такође, особине личности мајке објашњавају 20,7% варијансе ауторитарног васпитног стила мајке, а значајан предиктор је висока агресивност. Особине личности мајке објашњавају и 7,3% варијансе пермисивног васпитног стила, а значајан предиктор је такође висока агресивност. Екстравертни, отворени очеви са високим самопоуздањем биће ауторитативни у васпитању. Очеви који су ригидни, за-

1 miljana.pavicevic@pr.ac.rs

2 dragana.stanojevic@pr.ac.rs

творени за нове идеје и агресивни примењиваће ауторитарни васпитни стил, а очеви који су отворени за искуство и несавесни примењиваће пермисивни васпитни стил. Отворене и савесне мајке ће бити ауторитативне у васпитању, а агресивне мајке ће примењивати ауторитарни и пермисивни васпитни стил.

Кључне речи: особине личности; васпитни стилови; родитељи.

УВОД

Истраживачи су често окренути проучавању родитељских карактеристика за које сматрају да представљају један важан део екологије развоја детета (Belsky, 1984). Наиме, према Белском родитељство је одређено особинама родитеља, односно личност родитеља има значајну улогу у формирању васпитног стила. Белски (Belsky, 1984) поставља личност родитеља у центар свог модела родитељства. По мишљењу овог аутора, личност родитеља повезана је са тиме како се родитељ генерално осећа (склоност ка позитивном или негативном расположењу), како размишља (родитељеви доприноси понашању детета) и како делује (степен родитељеве изражајности).

ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ

Ослањајући се на лексички приступ у изучавању структуре личности, у нашој земљи су извршене три психолексичке студије (Smederevac, 2000; Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010; DeRaad, Smederevac, Čolović, Mitrović, 2017, према: Smederevac i Mitrović, 2018), чији је резултат модел личности Великих пет плус два (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Модел личности Великих пет плус два састоји се од седам основних димензија: 1. Неуротицизам; 2. Екстраверзија; 3. Савесност; 4. Отвореност за искуство; 5. Агресивност; 6. Позитивна валенца; 7. Негативна валенца. Неуротицизам је димензија која се односи на склоност особе ка искуству негативних емоција као што су туга, брига, страх или анксиозност. Екстраверзија је димензија која обухвата повећани активитет, оптимизам и активно трагање за ситуацијама које ће довести до позитивних исхода. Савесност као димензија се може описати као став према обавезама, снага воље, истрајност и самодисциплина. Агресивност је димензија личности која подразумева индивидуалне разлике у учесталости и интензитету агресивних импулса, у њиховој контроли и интензитету агресивних реакција, манифестацији и провокативним факторима. Отвореност према искуству обухвата тежњу ка напретку и усавршавању. Позитивна валенца као димензија самоевалације односи се на високо самопоуздање и спремност да се отворено изрази мишљење о сопственој вредности. Негативна валенца, друга димензија самоевалаци-

је, односи се на доживљај себе као лоше особе и склоност манипулацији (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010).

ВАСПИТНИ СТИЛОВИ

Васпитни стил родитеља најчешће се дефинише као тежња ка одређеном начину понашања родитеља (поседно оца и поседно мајке) према детету. У раду се ослањамо на типологију васпитних стилова Дајане Баумринд (Baumrind, 1966), која се најчешће проучава и користи. Према Дајани Баумринд постоје четири васпитна стила: ауторитарни, ауторитативни, пермисивни и занемарујући. *Ауторитаран или крући-сироји васпитни стил* одликује висока контрола и ниска топлина. Главни васпитни циљеви су учење самоконтроле (саморегулација и владање собом) и послушности, при чему су родитељи ти који постављају захтеве и правила која не објашњавају. Најважнији задатак ауторитарних родитеља је постављање граница и правила детету, а прекршај често и телесно кажњавају. Овакви родитељи мање користе методе убеђивања и награђивања. Деца која расту у аутократском окружењу променљивог су расположења, повучена и раздражљива (Čudina-Obradović i Obradović, 2006), што отежава њихову социјализацију и осамостаљивање (Todorović, 2005). *Ауторитативан или домокрајко-доследан васпитни стил* одликује висока контрола, али и висока топлина и подршка. Главни васпитни циљеви ауторитативних родитеља су развити дететову радозналост, креативност, мотивацију и самосталност. Основни однос између оваквих родитеља и детета је прихватање, а прихватају се дечија машта и изражавање емоција. Улога ауторитативних родитеља је саветничка, а не надзорна. Дакле, ауторитативни родитељи објашњавају правила и границе које постављају детету. Деца која расту у ауторитативном окружењу су спонтанa и слободно изражавају мисли и осећања (Čudina-Obradović i Obradović, 2006), имају високо самопоуздање и самоконтролу (Todorović, 2005). *Пермисиван или поустљиви васпитни стил* одликује ниска контрола, а висока топлина и подршка. Пермисивни родитељ задовољава сваки дететов захтев, не кажњава већ прихвата и потврђује дететове жеље и активности (Baumrind, 1966). Он се консултује са дететом о одлукама и даје му објашњења о правилима породице. Међутим, превелика слобода код мале деце може да створи осећај несигурности и несналажења, што подстиче импулсивно и агресивно понашање детета (Čudina-Obradović i Obradović, 2006), па деца не поштују одређене друштвене стандарде понашања (Matejević i Todorović, 2012). *Занемарујући или зајушијајући васпитни стил* одликује ниска контрола, али и ниска топлина и подршка. Занемарујући родитељи или одбацују дете или немају времена и снаге да брину о њима. На овакав родитељски однос дете реагује непријатељством

и отпором и због тога деца не успевају да стекну друштвену компетенцију и врло често су неуспешна у школи. Деца пуно времена проводе без надзора и родитељи врло често не знају где су им деца, шта раде, са ким се друже, па се из таквог родитељског односа најчешће развијају адолесценти који показују различите облике неприхватљивог понашања (Martin i Colbertg, 1997, према: Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Бројна истраживања бавила су се односом родитељства и базичних димензија личности. Према налазима Белског (Belsky, 2005), родитељи склони негативним емоционалним стањима имају тенденцију да буду мање осетљиви и одговорни према деци, као и ригиднији у васпитању. Када су родитељи екстравертни, односно када често доживљавају позитивне емоције и уживају у друштвеним активностима, и њихов однос према детету ће бити емоционално топлији, подржавајући и одговорнији. Метаанализа 30 студија која је обухватила око 6.000 дијада родитељ–дете открила је да висок ниво екстраверзије, сарадљивости и отворености за искуство и низак неуротицизам код родитеља указује на већу родитељску топлину и бољу контролу понашања, док су виши нивои савесности и нижи нивои неуротицизма код родитеља везани за пружање подршке деци у њиховом поимању себе (Belsky, 2014).

За разлику од претходних истраживања, у овом истраживању личност родитеља објашњена је преко модела личности Великих пет плус два (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010), а васпитни стилови преко модела васпитних стилова Дајане Баумринд (Baumrind, 1966).

МЕТОДОЛОШКИ ДЕО ИСТРАЖИВАЊА

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет овог истраживања представља испитивање односа између диспозиционих карактеристика родитеља, с једне стране, и одређених васпитних стилова родитеља, с друге стране. Прецизније, интересује нас да ли су особине личности родитеља (неуротицизам, екстраверзија, савесност, отвореност, агресивност, позитивна валенца и негативна валенца) значајне у предвиђању васпитних стилова (ауторитарни, ауторитативни и пермисивни) добијених самопроценом родитеља.

ВАРИЈАБЛЕ И ИНСТРУМЕНТИ

Основне димензије личности родитеља дефинисане су у складу са седмофакторским моделом личности Великих пет плус два (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010) који разликује седам основних димензија: неуротицизам, екстраверзију, отвореност, савесност, агресивност, позитивну валенцу и

негативну валенцу. За испитивање основних димензија личности је коришћен упитник Великих пет плус два – В₅₊₂ (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Састоји се од 70 ајтема једнако распоређених у седам широких димензија личности (свака димензија по 10 ајтема). Већи број емпиријских истраживања показао је да је поузданост скале висока, креће се у распону од 0.81 до 0.92 (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010), а на нашем узорку креће се од 0,75 до 0,84 Кронбах алфа.

Васпитни стилови родитеља дефинисани су преко модела васпитних стилова Дајане Баумринд (Baumrind, 1966), према коме се разликују три основна стила родитељства: ауторитарни, ауторитативни и пермисивни. За испитивање васпитних стилова родитеља је коришћен Упитник родитељских стилова и димензија – PSDQ (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire) (Robinson, Mandlaco, Olsen, Hart, 1995), који садржи димензије ауторитарног, ауторитативног и пермисивног стила. Димензије ауторитативног стила су: 1. Повезаност; 2. Регулација; 3. Аутономија; и оне чине први фактор упитника. Димензије ауторитарног стила су: 1. Принуда; 2. Вербална хостилност; 3. Необјашњавање, и оне чине други фактор упитника. Пермисивни или попустљиви васпитни стил нема посебне димензије у упитнику, али чини трећи фактор упитника. Упитник у целини садржи 32 ајтема и Ликертовог је типа. Поузданост субскала креће се у распону од 0.71 до 0.97 (Matejević i Todorović, 2012). Поузданост субскала изражена преко Кронбах алфа коефицијента на нашем узорку износи: Ауторитативни васпитни стил $\alpha=0.86$, Ауторитарни васпитни стил $\alpha=0.82$ и Пермисивни васпитни стил $\alpha=0.62$.

УЗОРАК И ПРОЦЕДУРА

Истраживање је било анонимно и спроведено на пригодном узорку од 270 очева и 270 мајки са подручја Косова и Метохије, током марта и априла 2017. године. Подаци су обрађени у статистичком пакету СПСС 17, користећи поступке корелационе и регресионе анализе.

РЕЗУЛТАТИ

За процену предиктивне моћи особина личности родитеља у предвиђању васпитних стилова коришћен је модел линеарне регресије. У модел регресионе анализе као предиктори укључене су особине личности родитеља (неуротицизам, екстраверзија, савесност, агресивност, отвореност према искуству, позитивна валенца и негативна валенца), а скорови на мереним димензијама васпитних стилова третирани су као критеријумске варијабле.

Ауторитарни васпитни стил оца. У Табели 1. дат је приказ резултата регресионе анализе у којој је критеријумска варијабла ауторитарни васпитни стил оца са својим аспектима, а особине личности оца су предикторске варијабле. Особине личности оца су објасниле 17,8% варијансе ауторитарног васпитног стила оца. Из групе предикторских варијабли издвојили су се као значајни предиктори отвореност са негативним предзнаком β коефицијента ($\beta = -.175$, $p < 0,05$) и агресивност ($\beta = .222$, $p < 0,05$).

ТАБЕЛА 1: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ОЦА КАО ПРЕДИКТОРИ АУТОРИТАРНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

	R	R ²	F	β	SIG
ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ОЦА	.178	.156	7.996		
НЕУРОТИЦИЗАМ				.132	.066
ЕКСТРАВЕРЗИЈА				.006	.938
САВЕСНОСТ				-.175	.018
ОТВОРЕНОСТ				.027	.700
АГРЕСИВНОСТ				.222	.009
ПОЗИТИВНА ВАЛЕНЦА				.108	.093
НЕГАТИВНА ВАЛЕНЦА				.046	.573

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Очеви који су ригидни, затворени за нове идеје и агресивни примењиваће ауторитарни васпитни стил.

Ауторитаривни васпитни стил оца. Особине личности оца објашњавају 37,7% варијансе ауторитаривног васпитног стила, а као значајни предиктори су се издвојили екстраверзија ($\beta = .137$, $p < 0,05$), отвореност ($\beta = .427$, $p < 0,01$) и негативна валенца са негативним предзнаком β коефицијента ($\beta = -.163$, $p < 0,05$).

ТАБЕЛА 2: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ОЦА КАО ПРЕДИКТОРИ АУТОРИТАТИВНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

	R	R ²	F	β	SIG
ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ОЦА	.377	.360	22.324		
НЕУРОТИЦИЗАМ				-.063	.311

ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ РОДИТЕЉА КАО ПРЕДИКТОРИ ВАСПИТНИХ СТИЛОВА

ТАБЕЛА 2: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ОЦА КАО ПРЕДИКТОРИ АУТОРИТАТИВНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

ЕКСТРАВЕРЗИЈА				.139	.030
САВЕСНОСТ				.427	.000
ОТВОРЕНОСТ				-.054	.385
АГРЕСИВНОСТ				-.068	.349
ПОЗИТИВНА ВАЛЕНЦА				-.034	.541
НЕГАТИВНА ВАЛЕНЦА				-.163	.023

*p < 0,05 **p < 0,01 ***p < 0,001

Екстравертни, отворени очеви са високим самопоуздањем биће ауторитативни у васпитању.

Пермисивни васпитни стил оца. Особине личности оца објашњавају 13% варијансе пермисивног васпитног стила оца, а значајни предиктори који су се издвојили су отвореност ($\beta = .266$, $p < 0,01$) и савесност са негативним предзнаком β коефицијента ($\beta = -.173$, $p < 0,05$).

ТАБЕЛА 3: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ОЦА КАО ПРЕДИКТОРИ ПЕРМИСИВНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

	R	R ²	F	β	SIG
ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ ОЦА	.130	.106	5.489		
НЕУРОТИЦИЗАМ				.123	.097
ЕКСТРАВЕРЗИЈА				.042	.576
САВЕСНОСТ				.266	.001
ОТВОРЕНОСТ				-.173	.018
АГРЕСИВНОСТ				.087	.312
ПОЗИТИВНА ВАЛЕНЦА				.038	.570
НЕГАТИВНА ВАЛЕНЦА				.005	.957

*p < 0,05 **p < 0,01 ***p < 0,001

Очеви који су отворени за искуство и несавесни примењиваће пермисивни васпитни стил.

Ауторитарни васпитни стил мајке. Особине личности мајке објашњавају 20,7% варијансе ауторитарног васпитног стила мајке, а из групе предикторских варијабли као значајан предиктор се издвојила агресивност ($\beta=.449$, $p<0,01$).

ТАБЕЛА 4: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ МАЈКЕ КАО ПРЕДИКТОРИ АУТОРИТАРНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

	R	R ²	F	β	SIG
ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ МАЈКЕ	.207	.185	9.524		
НЕУРОТИЦИЗАМ				.005	.945
ЕКСТРАВЕРЗИЈА				.032	.641
САВЕСНОСТ				.035	.621
ОТВОРЕНОСТ				-.077	.281
АГРЕСИВНОСТ				.449	.000
ПОЗИТИВНА ВАЛЕНЦА				-.081	.244
НЕГАТИВНА ВАЛЕНЦА				-.041	.583

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Мајке које показују високу агресивност примењиваће ауторитарни васпитни стил.

Ауторитарни васпитни стил мајке. Особине личности мајке објашњавају 29,2% варијансе ауторитарног васпитног стила мајке, а значајни предиктори су отвореност ($\beta=.394$, $p<0,01$) и савесност ($\beta=.169$, $p<0,05$).

ТАБЕЛА 5: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ МАЈКЕ КАО ПРЕДИКТОРИ АУТОРИТАТИВНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

	R	R ²	F	β	SIG
ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ МАЈКЕ	.292	.272	14.997		
НЕУРОТИЦИЗАМ				-.123	.062
ЕКСТРАВЕРЗИЈА				.051	.433
САВЕСНОСТ				.394	.000
ОТВОРЕНОСТ				.169	.012

ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ РОДИТЕЉА КАО ПРЕДИКТОРИ ВАСПИТНИХ СТИЛОВА

ТАБЕЛА 5: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ МАЈКЕ КАО ПРЕДИКТОРИ АУТОРИТАТИВНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

АГРЕСИВНОСТ				.073	.321
ПОЗИТИВНА ВАЛЕНЦА				-.108	.103
НЕГАТИВНА ВАЛЕНЦА				-.122	.083

*p < 0,05 **p < 0,01 ***p < 0,001

Мајке које показују високе скорове на отворености и савесности биће ауторитативне у васпитању.

Пермисивни васпитни стил мајке. Особине личности мајке објашњавају 7,3% варијансе пермисивног васпитног стила, а значајан предиктор је такође агресивност ($\beta=.184$, $p<0,05$).

ТАБЕЛА 6: ЛИНЕАРНА РЕГРЕСИОНА АНАЛИЗА – ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ МАЈКЕ КАО ПРЕДИКТОРИ ПЕРМИСИВНОГ ВАСПИТНОГ СТИЛА

	R	R ²	F	β	SIG
ОСОБИНЕ ЛИЧНОСТИ МАЈКЕ	.073	.047	2.864		
НЕУРОТИЦИЗАМ				.046	.536
ЕКСТРАВЕРЗИЈА				.136	.069
САВЕСНОСТ				.066	.386
ОТВОРЕНОСТ				.000	.998
АГРЕСИВНОСТ				.184	.029
ПОЗИТИВНА ВАЛЕНЦА				-.068	.372
НЕГАТИВНА ВАЛЕНЦА				.081	.312

*p < 0,05 **p < 0,01 ***p < 0,001

Мајке које показују високу агресивност примењиваће пермисивни васпитни стил.

ДИСКУСИЈА

Полазна претпоставка овог истраживања била је да су особине личности родитеља значајни предиктори васпитних стилова, односно да особине личности родитеља имају улогу у формирању родитељског стила васпитања.

Резултати регресионе анализе показују да ниска отвореност за искуство и висока агресивност оца доводе до ауторитарног васпитног стила оца. Очеви који се одликују ниском отвореношћу ка искуству су ригидни, конзервативни и тешко се прилагођавају променама (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010), па је очекивано да су такви очеви ригидни и у васпитању, да имају високу контролу и захтеве у односу на децу. Висока агресивност код оца указује на то да су они нетолерантни и да имају висока очекивања и високе критеријуме у вредновању туђег понашања и свако одступање од замишљених стандарда код њих провозира критицизам и пребацавање (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Не пропуштају прилику да другима укажу на грешке, што произилази из доживљаја исправности властитих ставова који заправо не морају да буду реално утемељени и оправдани. Према једном ранијем истраживању (Oliver, Guerin, Coffman, 2009) ауторитарни родитељи који су показивали низак степен неге, а високу рестриктивност према деци, имали су ниске скорове на екстраверзији и отворености за искуство.

Такође, резултати су показали да висока екстраверзија и отвореност, а ниска негативна валенца оца доводе до ауторитативног васпитног стила оца. Екстраверзија одражава квантитет и интензитет интерперсоналних интеракција, ниво активности и капацитет за срећу који карактерише индивидуе (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Социјабилност, енергија и позитивни афекти одражени су у родитељском понашању током интеракције са дететом. Висок ниво укључености, која је карактеристика екстраверзије, може допринети стимулативнијем родитељству и активнијем, асертивнијем родитељском понашању у односу према детету. Екстраверзија може да доведе до одговорног, осећајног, емоционално укљученог и стимулишућег родитељства (Prinzle, Stams, Deković, Reijntjes, Belsky, 2009). Отвореност за искуство одражава степен до којег особа ужива у новим искуствима, има широке интересе и маштовита је (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Родитељи који имају високе резултате на овој димензији вероватније ће бити укључени у васпитање детета и обезбедити више стимулације. Ниска негативна валенца указује на способност особе да се посвети другим особама у окружењу, способност симпатије према понашању других и емпатије са њиховим емоционалним стањима (Čolović Smederevac, Mitrović, 2014). Родитељи који показују високе нивое екстраверзије и отворености укључују се у срдачније и структурисаније родитељство. Родитељи који имају високе резултате на овим димензијама могу бити способнији да започну и одржавају позитивне интеракције, да адекватно одговарају на сигнале њихове деце и да обезбеде доследније и структурисаније окружење васпитања детета (Prinzle et al., 2009). У једном ранијем истраживању (Metsäpelto & Pulkkinen, 2003) аутори су дошли до налаза да су ауторитативни родитељи који

су показивали високу негу и упућеност у активност својих адолесцената имали високе скорове на екстраверзији и отворености за искуство.

Резултати су показали да висока отвореност и ниска савесност оца доводе до попустљивог васпитног стила оца. У једној лонгитудиналној студији (Oliver, Guerin, Coffman, 2009) испитивана је повезаност родитељских особина и понашања родитеља и резултати су показали да висока савесност код оба родитеља олакшава постављање граница у односу на адолесценате и успостављање оптималних односа са својом децом, што у спроведеном истраживању није случај. Пермисивни родитељи који су имали низак степен рестриктивности и који су били мало упућени у дететове активности и показивали умерен степен неге, постигли су високе скорове на отворености и неуротицизму (Oliver, Guerin, Coffman, 2009).

Када је реч о особинама личности мајке, висока агресивност мајки може да доведе до ауторитарног васпитног стила. Мајке које показују високу агресивност имају предиспозицију за агресивно реаговање и лошу контролу агресивних импулса (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Овакве особе тешко напуштају свој референтни оквир у виђењу реалности, што може смањити њихову емпатију и разумевање других људи. Као последице оваквих особина могу се јавити конфликти у интерперсоналним односима, уверење о грешкама других и исправности у своја уверења (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Дакле, мајке могу да буду склоне да своје мишљење намећу деци уз уверење о исправности једино својих поступака.

Особине личности мајке су значајне у предвиђању ауторитативног васпитног стила мајке, односно висока отвореност и савесност мајке могу довести до ауторитативног васпитног стила. Савесност одражава степен до којег је особа добро организована, темељна и оријентисана ка циљу, и поседује снажан осећај сврхе и високе стандарде. Родитељи који имају високе резултате на савесности вероватно такође намећу такве стандарде у родитељству, тиме обезбеђујући доследније и структурисаније животно окружење за васпитање детета (Prinz et al., 2009). Ови родитељи склонији су толеранцији или чак подршци деци која теже ка аутономији, гледајући то у позитивном светлу пре него као напад на ауторитет родитеља (Bugental & Shennum, 1984). У Ирану је спроведено једно истраживање о улози родитељских особина у формирању родитељског стила (Bahrami, Dolatshahi, Pourshahbaz, Mohammadkhani, 2018). У истраживању је учествовало 270 мајки деце предшколског узраста и налази су показали да ауторитативне мајке имају више скорове на димензијама екстраверзија, отвореност и сарадљивост, а ниске скорове на димензији неуротицизам, док код ауторитарних и пермисивних мајки постоје високи скорови на димензији неуротицизам, а ниски скорови на димензијама екстраверзија, отвореност за искуство и сарадљивост. Такође, показало се да ауторитативне и аутори-

тарне мајке имају више скорове на димензији савесност. Према овим ауторима, најпожељније особине код ауторитативних мајки су висока екстраверзија, отвореност и савесност, а низак неуротицизам.

Особине личности мајке, иако у малом проценту, значајне су у предвиђању пермисивног васпитног стила, а значајан предиктор је висока агресивност. Висока агресивност може се манифестовати на различите начине. Манифестација агресивних импулса умногоме зависи од спољашњих околности и степена блискости са особом која је мета ових импулса (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010). Као последица изражене агресивности код родитеља може се јавити јако непредвидиво и неконзистентно понашање родитеља. Према неким ауторима (Prinz et al., 2009), попустљиви родитељи могу се удаљити од свог детета, чиме не успевају да обезбеде структуру и смернице у васпитању.

ЗАКЉУЧАК

Генерално гледано, из групе предикторских варијабли особина личности оца издвојили су се ниска отвореност и висока агресивност у предвиђању ауторитарности, висока екстраверзија и отвореност, а ниска негативна валенца у предвиђању ауторитативности, док су у предвиђању пермисивности оца значајни висока отвореност и ниска савесност. Из групе предикторских варијабли особина личности мајке издвојили су се висока агресивност у предвиђању ауторитарности и пермисивности, док су висока отвореност и савесност значајне у предвиђању ауторитативности мајке. Особине личности оца објашњавају од 13% до 37% варијансе васпитних стилова, а особине личности мајке од 7% до 30% варијансе васпитних стилова. Добијени резултати су у складу са претпоставком Белског (Belsky, 1984) да је родитељство делом одређено особинама личности родитеља, али и особинама личности детета и контекстуалним факторима, што нам може бити смерница за будућа истраживања.

ЛИТЕРАТУРА

- Bahrami, B., Dolatshahi, B., Pourshahbaz, A., Mohammadkhani, P. (2018). Comparison of Personality among Mothers with Different Parenting Styles. *Iran J Psychiatry*, 13 (3), 200–206.
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37 (4), 887–907.
- Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*, 55 (1), 83–96.
- Belsky, J. (2005). Social-Contextual Determinants of Parenting. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1–6.

- Belsky, J. (2014). Déterminants sociocontextuels des pratiques parentales. *Encyclopédie sur le développement des jeunes enfants*, 1–6.
- Bugental, D. B. & Shennum, W. A. (1984). „Difficult“ children as elicitors and targets of adult communication patterns: An attributional-behavioral transactional analysis. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 49 (1), 1–81.
- Čolović, P., Smederevac, S., Mitrović, D. (2014). Velikih pet plus dva: validacija skraćene verzije. *Primenjena psihologija*, 7 (dodatak), 227–254.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Matejević, M. i Todorović, J. (2012). *Funkcionalnost porodičnih odnosa i kompetentno roditeljstvo*. Niš: Filozofski fakultet.
- Metsäpelto, R. L. & Pulkkinen, L. (2003). Personality traits and parenting: neuroticism, extraversion, and openness to experience as discriminative factors. *European Journal of personality*, 17 (1), 59–78.
- Oliver, P., Guerin, D. W., Coffman, J. (2009). Big five parental personality traits, parenting behaviors, and adolescent behavior problems: A mediation model. *Personality and Individual Differences*, 47 (6), 631–636.
- Пирковска-Петровић, К. (1991). Један модел за испитивање васпитних ставова родитеља. *Психологија*, 1–2, 170–180.
- Prinzle, P., Stams, G. J., Deković, M., Reijntjes, A., Belsky, J. (2009). The Relations Between Parents' Big Five Personality Factors and Parenting: A Meta-Analytic Review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97 (2), 351–362.
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., Hart, C. (1995). Authoritative, authoritarian, and parenting practices: development of a new measure. *Psychological Reports*, 7 (7), 819–830.
- Smederevac, S. (2000). *Istraživanje faktorske strukture ličnosti na osnovu leksičkih opisa ličnosti u srpskom jeziku* (odbranjena doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Smederevac, S., Mitrović, D., Čolović, P. (2010). *Velikih pet plus dva, primena i interpretacija*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Smederevac, S. i Mitrović, D. (2018). *Ličnost – metode i modeli. Treće dopunjeno i izmenjeno izdanje*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju Društva psihologa Srbije.
- Todorović, J. (2005). *Vaspitni stilovi roditelja i samopoštovanje adolescenata*. Niš: Prosveta.

MILJANA S. PAVIĆEVIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

DRAGANA Z. STANOJEVIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

PERSONALITY CHARACTERISTICS OF PARENTS AS PREDICTORS OF PARENTING STYLES

Summary

The aim of the study was to examine whether parental personality can predict parenting styles. 270 fathers and 270 mothers from the area of Kosovo and Metohija participated in the research. The inventory of personality traits Big Five plus two, the short version, was used to examine the personality traits, while the Questionnaire of Parental Educational Styles and Dimensions was used to examine the parenting styles.

The results of the regression analysis show that the personality traits of the father explain 37.7% of the variance of the authoritative parenting style, and high extraversion and openness and low negative valence stood out as significant predictors. In addition, the personality traits of the father explained about 17.8% of the variance of the authoritarian parenting style of the father, and low openness and high aggression stood out as significant predictors. The personality traits of the father also explain 13% of the variance of the father's permissive parenting style, and the significant predictors that stood out were high openness and low conscientiousness. On the other hand, the mother's personality traits explain 29.2% of the variance of the mother's authoritative parenting style, and significant predictors are high openness and conscientiousness. Furthermore, the mother's personality traits explain 20.7% of the variance of the mother's authoritarian parenting style, and a significant predictor is high aggression. The personality traits of the mother also explain 7.3% of the variance of the permissive parenting style, another high predictor is high aggression. Extroverted, open fathers with high self-confidence will be authoritative in their parenting. Fathers who are rigid, closed to new ideas and aggressive will apply an authoritarian parenting style, and fathers who are open to experience and unconscientiousness will apply a permissive parenting style. Open and conscientious mothers will be authoritative in their parenting, and aggressive mothers will apply an authoritarian and permissive parenting style.

Keywords: personality traits; parenting styles; parents.